

SISÄLLYS

Lukijalle	11
Menneisyyden arvet	13
Mielen paluu kirvelevään vainoaikaan	13
Muistiinpanojen rakenne ja kirjoittaja	14
Marjatta Puustin ruumissaarnan merkitys ja mieli	17
Kertomusten tulkinnalliset kehykset	23
Herran sota ja vihattu rahvas	31
Kansa kohtaa ennenkokemattoman sodan	31
Viha puhkeaa ruptuurina	32
Karjalan miehitys ja sarkasota	36
Varsinainen viha	40
Poltettu maa ja palovero	47
Tuhoaminen	51
Verilöylyt	59
Sotasaaliit, paloverot, sotaverot ja ryöstely	68
Omaisuu den kätkeminen ja menettäminen	74
Kidutukset	79
Monipäiväiset joukkokidutukset	79
Kiduttajat ja kiduttajien suomalaiset apurit	80
Roikutus eli kiikku	81
Korventaminen eli palvaaminen	83
Piiskaaminen, hakkaaminen, viilteleminen ja muut menetelmät	86
Kidutusten uhrit	89
Jos ei ryssä sitten sissi	93
Raiskaukset ruoskivat naisia	97
Ihmisrosvous	102
Ihmisrosvous totaalisen sodan vihan osana	102
Miehittäjä omistautuu ihmisryöstelylle	105
Ihmisrosvous kiivaimmillaan	109
Ihmisvero ja Pohjois-Pohjanmaan lapset	114
Kenttäorjat	115
Orjien kuljetukset	117
Uhrit, määrä ja kohtalo	120
Kruunun tallominen, paniikki ja ahdistukset	124
Sotarasitus tekee rahvaasta tottelemattoman	124
Pakolaiset levittävät pelkoa ja ahdistusta ja muuttavat moraalialia	126
Herrat menettävät lopullisesti arvovaltansa	134
Venäläinen esivalta ja olojen rauhoittaminen	138
Venäjä n vallan aika, mielivalta ja viimeisen maailmanajan elämäkulku	146
Tuli, miekka ja häpäisy miehitysajan hallinnon kulmakivinä	146
Uskollisuudenvalat, armo ja vihan valta	146

Tuli ja miekka julistuksissa	150
Ruotsinaikaisten valtarakenteiden ja pyhien asioiden häpäiseminen	159
Armeijan mahti ja väkivallan pelotteet	161
Sotavaen sijoittaminen ja kuri	161
Väkivaltaiset sotilaat käyttävät asemaansa häikäilemättömästi	165
Miehittäjien ja rahvaan välisten suhteiden arkipäiväistyminen	174
Vanhan vallan esivalta ja uuden hallintojärjestelmän luominen	176
Valloituskaudella papit tärkeimpiä paikallisviranomaisia	176
Ryssänrenkit ja tensikat pahempia kuin venäläiset	179
Komendanttikuntien ja kenraalikuvernöörikuunnan virkamiehistö	182
Oikeuslaitos venäläisten armoilla	185
Komendantit todellisina valtiaina	190
Komendanttikuntien komissaarit ja venäläisten läänitysten moisniekat	193
Veronkanto ja paikallishallinto kotimaisissa käsissä	197
Ensimmäiset paikallisviranomaiset	197
Verottajien vastuu	200
Verottajat liittoutuvat	203
Hurjat ja kurjat voudit ja nimismiehet	205
Nimismies Pirkulan ja starosti Kouvon sakki	213
Starostijärjestelmä venäläisen verotuskäytännön muotona	215
Rahvaan tuska ja kauna	218
Nälkä, turvan etsiminen ja kaupunkeihin pesiytyminen	222
Nälkä ja vaino ajavat kerjuulle ja maankierrolle	222
Viimehädässään muutamat myyvät lapsiaan orjiksi	224
Kaupunkeihin turvaan ja leipäpalaa etsimään	225
Tapasin mieheni	231
Henkinen levottomuus, vihan syntipukit ja sääty-yhteiskunnan rapautuminen	235
Ryssäviha ja uskonsota	235
Jumalan viha ja rangaistus, synnittömyyden ja parannuksen vaatimus	240
Sukupuolisen siveellisyyden valvonnan vaatimus	242
Kansanomainen sukupuolimoraali	246
Lutkan kierre ja kurimus	252
Naimattomien naisten vakoileminen, huorittelu ja elatusvelvollisuuden kiistäminen	255
Orastava naapurikateus ja -viha	257
Herraviha purkautuu papistoon	264
Jalo rauha	268
Venäläisten joukkojen poismarssi ja rahvaan katkeruus	268
Leppymätön viha	269
Pakkorauha ja kosto	271
Vainovuodet kerrottuna ja kuvattuna lähihistoriana	275
Historiallisten kertomusten asema sääty-yhteiskunnassa	275
Elämäkerrallinen kuvaus suhteessa muiden kokemusmaailmaan	277

Sotilassäädyn itsekeskeinen kokemusmaailma	277
Oppineet ja rahvas tarkastelevat menneisyyttä kokonaisuutena	279
Esivallalle kerrattu kansanomainen menneisyys	284
Rahvas todisti menneisyydestä hallitsematta virallista kieltä	284
Rahvaanomaisen ohjailtu, muunneltu ja kiistetty menneisyys	286
Yhteiskuntajärjestelmän pyhittäminen	291
Kertojan asema ja suhde kuulijaan	294
Kollektiivi kertojana	294
Säätyrajat ylittävät kertomukset	297
Kertoja valitsee kuulijansa	298
Kertojan ja vainolaisen asemat kertomuksessa	300
Vainolainen pääsi irti manalasta	300
Kärsimys ja lojaalisuus nostavat kertojan tarinan kasvottomaksi päähenkilöksi	304
Elettävän ajan suhde menneisyyteen	307
Kerronnalliset temput ja todistaminen	309
Kiteytyneen kertomuksen tyylieinot ja epookkimaista aikaa koskevat runoelmat	309
Tapahtumien todistaminen	311
Menneisyyden kerronnallinen järjestys	314
Ajan nimet	314
Vainolaisen ensimmäinen hyökkäys ja vainot historian taitekohtina	317
Vainokauden kertomukselliset jaksot	320
Ankarimman kurjuuden jakso	321
Yhteiset ja erottavat vaivat	324
Kaikkien tunnistamat pitkällisen vainon aiheuttamat onnettomuudet	324
Täällä koeteltiin rahvasta julmimmin	326
Menneisyyden logiikka ja tulkinta	327
Johdatus historian ensimmäisenä ja viimeisenä selittäjänä	327
Israelin kansan onnettomuus ja pelastuminen	330
Konkreettiset selitykset yhtä kohtalonomaisia	336
Vainoajan asettuminen mielekkääksi osaksi	338
Levoton rauha Ruotsin vallassa	344
Ruotsin kruunu alistaa kansan harmoniaan	344
Ryssäviha, venäläisten pelko ja Venäjän uhka poliittisina aseina	347
Kruunun rasisitukset	350
Vihatut verot ja rauhan kapinat	350
Vihan jäljet talonpoikien kartanoilla	351
Verohelpotukset talonpoikien toiveissa	353
Valtakunnan etu ja kansan pettymys	355
Tutkijakunnat kruunun asiassa	359
Turpeeseen sitoutunut rahvas mukautuu uuteen Ruotsin valtaan	363
Sotilasrasituksen vastustus	365
Venäläisen esivallan nimittämät viranomaisten kruunun pulmana	370
Kruunun keittämä soppa	370

Maaherrojen ja aatelisten väliintulo	372
Provinssiasiamies Beerman ja komissiot virkakuntaa puhdistamassa	374
Tuomarit, viskaalit, voudit, veronkantomiehet kontra rahvas	377
Ruotsista saapunut virkakunta	377
Kruununvoudin, veronkantokirjurin ja verokomissaarin viroissa jatkaneet	380
Omasta halustaan eronneet ja viralta pannut	383
Kansan vihaamat nimismiehet, siltavoudit ja pitäjänkirjurit	385
Ryssännimismiehet oikeudessa	385
Nimismiesten virkojen uusjako	388
Virasta poispotkitut ja vapaaehtoisesti eronneet	392
Toiseen pitäjään siirtyneet	395
Virassa jatkaneet	397
Merituulen tuomat	401
Katoamattomat ristiriidat	404
Starostit ja tensikat	407
Luottamus herrainpäiviin olematon	410
Papit ja kansa	412
Venäjän ja Ruotsin vallan papit	412
Vanhat kaunat	416
Velat, rosvottu omaisuus, ränstystyneet pappilat ja talonpoikainen vastarinta	421
Papit veronylkyreinä	425
Ristiriidat ja rauhoittamisyrietykset	431
Maineensa ryvettänyt sotilassääty	435
Sissien käsittely	435
Upseerit palauttavat asemansa kovin ottein	437
Säädylinen kunnianarkuus	439
Taloudelliset riidat	442
Rivisotilaat etsivät paikkaansa	446
Porvaristo nyhtää vanhoja saataviaan ja antaa uutta luottoa	450
Naapuriviha	452
Sovintoon pakottaminen	452
Kateelliset naapurit, kätkeyt omaisuudet, talojen takaisinperimiset ja sankarit	454
Rauhattomat naiset	458
Siveellisysoikeudenkäynnit	458
Leimaa ei voi pestä pois	463
Nimittely	469
Sankaritarinat	470
Ryssänlutkan elämä 1720- ja 1730-luvulla	472
Vankeudesta palanneet	474
Henkinen levottomuus	478
Mieleltään menneet	478
Pohjanmaan uskonnollinen herätys ja Suomen korkeakirkollisuus	481

Unohtumaton isoviha	486
Rajamaan asukkaiden historiallinen kokemus ja poliittinen käänös	486
Svealaisten revanssisota	486
Historian paluu	490
Isoviha osaksi Suomen historiaa	493
Marjatta Puusti ei kuollut yksin	494
Isonvihan historialliset sisällöt kirjoitetussa historiassa	501
Historiankirjoituksen päälinjat ja suomalaisten kronikat	501
Paikallishistoriat ja vainokausi	503
Paikallishistorialliset käsikirjoitukset	509
Vainokautta erittelevät suurtyöt	514
Kansanomainen myyttinen isoviha	515
Todelliset myytit	515
Henkilö- ja sukutarinat	517
Laurukainen, Herpmanit ja sissit	519
Väkivalta, pyhän häpäiseminen ja ihmisrosvous kansan tarinoissa	521
Myyttinen Kaunis Kaija	526
Poliittisesti käyttökelpoiset kansantarinat isostavihasta	531
Lähteet ja kirjallisuus	534
Summary: The Great Wrath	562
Henkilöhakemisto	590